Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 16 d.[1]

Byla C-230/21

X, veikianti savo vardu ir kaip savo nepilnamečių vaikų Y ir Z atstovė pagal įstatymą,
prieš
Belgische Staat

(*Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Imigracijos politika – Direktyva 2003/86/EB – Teisė į šeimos susijungimą – Sąvoka „nelydimas nepilnametis“ – Pabėgėlio teisė į šeimos susijungimą su tėvais – Nepilnametis pabėgėlis, kuris atvykimo į valstybės narės teritoriją metu yra susituokęs – Šioje valstybėje narėje nepripažįstama vaiko santuoka“

I. Įvadas

1. Ar aplinkybė, kad nepilnametis pabėgėlis yra susituokęs, trukdo tam, kad jis būtų laikomas „nelydimu nepilnamečiu“ ir turėtų teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiu pagal Direktyvos 2003/86/EB[2] nuostatas?

2. Tai klausimas, į kurį Teisingumo Teismas turės atsakyti šioje byloje ir nuspręsti dėl ypač jautrių situacijų, susijusių su nepilnamečių santuokomis, kurios, neatmestina, gali būti sudarytos prievarta, taigi tuo pačiu gali reikšti labai didelius asmenų, pirmiausia vaikų ir moterų, pagrindinių teisių pažeidimus[3].

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224).

[3] Šiuo klausimu žr. generalinio advokato P. Mengozzi išvadą, pateiktą byloje *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:288, 1–4 punktai).

II. Teisinis pagrindas

A. Direktyva 2003/86

3. Direktyvos 2003/86 2, 6, 8, 9 ir 11 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(2) Laikantis daugelyje tarptautinės teisės dokumentų įrašyto įsipareigojimo saugoti šeimą ir gerbti šeimos gyvenimą, turėtų būti imamasi priemonių dėl šeimos susijungimo. Ši direktyva gerbia pagrindines teises ir laikosi principų, pripažintų, visų pirma, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

<…>

(6) Šeimai saugoti ir šeimos gyvenimui kurti ar išlaikyti, remiantis bendrais kriterijais, turėtų būti nustatytos materialinės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

<…>

(8) Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pabėgėlių padėčiai, atsižvelgiant į priežastis, privertusias juos palikti savo šalį ir neleidusias jiems ten normaliai gyventi su šeima. Dėl to jiems turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą.

(9) Šeimos susijungimas turėtų būti visais atvejais taikomas šeimos branduolio nariams, t. y. sutuoktiniams ir nepilnamečiams vaikams.

<…>

(11) Teise į šeimos susijungimą turėtų būti naudojamasi laikantis valstybių narių pripažintų vertybių ir principų, ypač dėl moterų ir vaikų teisių. <…>“

4. Šios direktyvos 2 straipsnio f punkte sąvoka „nelydimas nepilnametis“ apibrėžiama kaip „aštuoniolikos metų neturintys trečiosios šalies piliečiai arba asmenys be pilietybės, atvykstantys į valstybių narių teritoriją, nelydimi pagal įstatymą ar paprotį atsakingo pilnamečio, ir iki tol, kol jo nesiima veiksmingai globoti toks asmuo, arba nepilnamečiai, kurie tampa nelydimi jiems atvykus į valstybių narių teritoriją“.

5. Minėtos direktyvos 4 straipsnio 1, 2 ir 5 dalyse nustatyta:

„1. Pagal šią direktyvą ir laikydamosi IV skyriuje, taip pat 16 straipsnyje nustatytų sąlygų valstybės narės leidžia atvykti [į šalį] ir gyventi [joje] šiems šeimos nariams:

a) globėjo sutuoktiniui;

b) globėjo ir jo / jos sutuoktinio nepilnamečiams vaikams, įskaitant vaikus, įvaikintus atitinkamoje valstybėje narėje kompetentingos institucijos priimtu sprendimu arba sprendimu, kuris yra automatiškai įvykdomas dėl tos valstybės narės tarptautinių įsipareigojimų ar turi būti pripažintas pagal tarptautinius įsipareigojimus;

c) nepilnamečiams vaikams, įskaitant globėjo įvaikintus vaikus tais atvejais, kai globėjui priklauso jų globa ir vaikai yra jo ar jos išlaikomi. Valstybės narės gali leisti susijungimą su vaikais, kurių globa dalijamasi, jeigu ta kita šalis, su kuria dalijamasi globa, yra davusi savo sutikimą;

d) nepilnamečiams vaikams, įskaitant sutuoktinio įvaikintus vaikus tais atvejais, kai sutuoktiniui priklauso jų globa ir vaikai yra jo ar jos išlaikomi. Valstybės narės gali leisti susijungimą su vaikais, kurių globa dalijamasi, jeigu ta kita šalis, su kuria dalijamasi globa, yra davusi savo sutikimą.

Šiame straipsnyje nurodyti nepilnamečiai vaikai turi būti nesulaukę atitinkamos valstybės narės įstatymais nustatytos pilnametystės ir neturi būti susituokę.

<…>

2. Valstybės narės įstatymu ar kitais teisės aktais šiems šeimos nariams gali leisti atvykti [į šalį] ir gyventi [joje] pagal šią direktyvą ir laikantis IV skyriuje nustatytų sąlygų:

a) globėjo arba jo ar jos sutuoktinio pirmos giminystės eilės pagal tiesiąją aukštutinę liniją giminėms [pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams], jei juos išlaiko globėjai ir jei jie neturi deramos šeimos paramos kilmės šalyje;

<…>

5. Siekdamos užtikrinti geresnę integraciją ir užkirsti kelią priverstinėms santuokoms, valstybės narės gali reikalauti, kad globėjas ir jo/jos sutuoktinis būtų tam tikro minimalaus amžiaus, daugiausiai iki 21 metų, iki tol, kol sutuoktinis galės prie jo ar jos prisijungti.“

6. Minėtos direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje nurodyta:

„Nagrinėdamos prašymą, valstybės narės deramai atsižvelgia į nepilnamečių vaikų geriausius [pirmiausia į nepilnamečio vaiko] interesus.“

7. Direktyvos 2003/86 V skyriuje „Pabėgėlių šeimų susijungimas“ esančio 10 straipsnio 3 dalies a punkte įtvirtinta:

„Jei pabėgėlis yra nelydimas nepilnametis, valstybės narės:

a) leidžia šeimos susijungimo tikslu atvykti [į šalį] ir gyventi [joje] jo pirmojo giminystės laipsnio tiesiąja aukštutine linija giminėms [jo pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams], netaikydamos 4 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytų sąlygų[.]“

B. Reglamentas „Dublinas III“

8. Reglamento (ES) Nr. 604/2013 [4] 2 straipsnio g punkte nurodyta:

„Šiame reglamente:

<…>

g) <…> šeimos nariai – jei šeima jau egzistavo kilmės šalyje, šie prašytojo šeimos nariai, esantys valstybių narių teritorijoje:

– <…>

– jei prašytojas yra nepilnametis ir nesusituokęs – tėvas, motina ar kitas suaugęs asmuo, atsakingas už prašytoją pagal valstybės narės, kurioje yra suaugęs asmuo, teisę arba praktiką[.] <…>“

9. Reglamento „Dublinas III“ 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Jei prašytojas yra nelydimas nepilnametis, atsakinga valstybė narė yra ta, kurioje teisėtai yra nelydimo nepilnamečio šeimos narys, arba nelydimo nepilnamečio brolis ir (arba) sesuo, jei tai atitinka [pirmiausia] nepilnamečio interesus. Jeigu prašytojas yra susituokęs nepilnametis, kurio sutuoktinis teisėtai nėra valstybių narių teritorijoje, atsakinga valstybė narė yra ta valstybė narė, kurioje teisėtai yra tėvas, motina ar kitas už nepilnametį pagal tos valstybės narės teisę arba praktiką atsakingas suaugęs asmuo arba brolis ir (arba) sesuo.“

III. Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

10. X duktė, būdama nepilnametė, 2016 m. gruodžio 8 d. Libane susituokė su Y. B., kuris turėjo galiojantį leidimą gyventi Belgijoje.

11. 2017 m. rugpjūčio 28 d. jai atvykus į Belgiją *FOD Justitie* (Federalinė valstybės teisingumo tarnyba, Belgija) globos skyrius pripažino ją nelydima nepilnamete ir 2017 m. rugpjūčio 29 d. jai buvo paskirta globėja.

12. 2017 m. rugsėjo 20 d. *Dienst Vreemdelingenzaken* (Užsieniečių tarnyba, Belgija) atsisakė pripažinti Libane sudarytą jos santuoką, remdamasi tuo, kad tai vaikų santuoka, kuri pagal Belgijos tarptautinės privatinės teisės kodekso 21 ir 27 straipsnius laikoma nesuderinama su viešąja tvarka.

13. Tą pačią dieną ji pateikė tarptautinės apsaugos prašymą ir 2018 m. rugsėjo 26 d. jai buvo suteiktas pabėgėlės statusas.

[4] 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (OL L 180, 2013, p. 31) (toliau – reglamentas „Dublinas III“).

14. 2018 m. gruodžio 18 d. pareiškėja pagrindinėje byloje, Palestinos pilietė, Belgijos atstovybėje Beirute (Libanas) pateikė prašymą išduoti jai vizą dėl šeimos susijungimo tam, kad galėtų persikelti pas nepilnametę dukrą, gimusią 2001 m. vasario 2 d. Tą pačią dieną ji pateikė prašymus išduoti humanitarines vizas jos nepilnamečiams sūnums Y ir Z.

15. 2019 m. rugpjūčio 20 d. X dukrai gimė dukra, kuri gavo Belgijos pilietybę.

16. Trimis 2019 m. birželio 21 d. sprendimais *minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, en van Asiel en Migratie* (socialinių reikalų ir visuomenės sveikatos bei prieglobsčio ir migracijos ministras, Belgija) įgaliotinis (toliau – įgaliotinis) atmetė X prašymus išduoti vizas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2019 m. lapkričio 7 d. šiuos sprendimus panaikino. 2020 m. kovo 17 d. įgaliotinis priėmė tris naujus sprendimus dėl atsisakymo išduoti minėtas vizas.

17. Įgaliotinis iš esmės teigia, kad pagal Užsieniečių įstatymo 10 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos 4 punktą ir Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 1 dalį šeimą siaurąja prasme sudaro sutuoktiniai ir jų nepilnamečiai nesusituokę vaikai, todėl X dukra, kurios santuoka teisiškai galioja jos kilmės šalyje, nebepriklauso jos tėvų šeimai siaurąja prasme.

18. 2020 m. rugpjūčio 10 d. X prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškė ieškinį dėl trijų sprendimų, įgaliotinio priimtų 2020 m. kovo 17 d.

19. Grįsdama savo ieškinį ji teigia, kad nei pagal Belgijos teisę, nei pagal Direktyvą 2003/86 nereikalaujama, jog tam, kad pabėgėlio statusą turintis nepilnametis globėjas turėtų teisę į šeimos susijungimą su tėvais, jis turi būti nesusituokęs. Be to, ji tvirtina: kadangi jos dukros santuoka nebuvo pripažinta Belgijoje, pagal Belgijos teisės sistemą ši santuoka neturi jokios reikšmės. Ji pažymi, jog tam, kad jos dukra turėtų teisę į šeimos susijungimą su tėvais, turi būti įvykdytos tik dvi sąlygos: ji turi būti nepilnametė ir nelydima, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio f punktą, o šiuo atveju taip ir yra.

20. *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) teigimu, pareiškėjos pagrindinėje byloje situacija, atrodo, atitinka „nelydimo nepilnamečio“ situaciją, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 10 straipsnio 3 dalies a punktą, siejamą su šios direktyvos 2 straipsnio f punktu. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad šioje direktyvoje nieko nenurodyta dėl „nelydimo nepilnamečio“ šeiminės padėties. Vis dėlto remdamasis įgaliotinio pateiktais argumentais jis nurodo, kad pagal šeimos susijungimo sistemą, nustatytą reglamento „Dublinas III“ 9 straipsnyje, tam, kad valstybė narė, kurioje gyvena nepilnametis pabėgėlis, būtų atsakinga už jo tėvų tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, reikia, kad šis pabėgėlis būtų nesusituokęs.

21. Šiomis aplinkybėmis *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių bylų taryba) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Sąjungos teisę, visų pirma [Direktyvos 2003/86] 2 straipsnio f punktą, siejamą su 10 straipsnio 3 dalies a punktu, reikia aiškinti taip, kad „nelydimas nepilnametis“ pabėgėlis, gyvenantis valstybėje narėje, pagal jos nacionalinę teisę turi būti „nesusituokęs“ tam, kad atsirastų teisė į šeimos susijungimą su jo pirmojo giminystės laipsnio tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais?

2. Jei taip: ar nepilnametis pabėgėlis, kurio užsienyje sudaryta santuoka dėl viešosios tvarkos priežasčių nepripažįstama, gali būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal [Direktyvos 2003/86] 2 straipsnio f punktą ir 10 straipsnio 3 dalį?“

22. Rašytines pastabas pateikė pareiškėja pagrindinėje byloje, Belgijos vyriausybė ir Europos Komisija. Tos pačios šalys per 2022 m. kovo 31 d. įvykusį posėdį pateikė žodines pastabas.

IV. Analizė

A. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

23. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar nepilnametis pabėgėlis, gyvenantis valstybėje narėje, turi būti nesusituokęs tam, kad galėtų būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą, taigi turėti teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiu, numatytą šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies a punkte.

24. Pirmiausia pabrėžtina, kad šis klausimas susijęs ne su visais sąvokos „nelydimas nepilnametis“ aspektais, o tik su sąlyga, kad atitinkamas nepilnametis būtų nesusituokęs. Kitaip tariant, Teisingumo Teismas neturi pozityviai nustatyti, ką apima ši sąvoka, ir kartu – ar X dukra yra „nelydima nepilnametė“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/86; jis turi tik nustatyti, ar buvimo susituokus aplinkybė trukdo tam, kad atitinkamas nepilnametis būtų laikomas „nelydimu nepilnamečiu“ ir turėtų teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiu.

25. Iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, kad savarankiškai ir vienodai aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus[5].

26. Mano manymu, dėl priežasčių, kurias nurodysiu toliau, tiek pažodiškai, tiek teleologiškai ir sistemiškai aiškinant šias dvi Direktyvos 2003/86 nuostatas, darytina išvada, kad į šį klausimą reikia atsakyti neigiamai.

1. Pažodinis aiškinimas

27. Kalbant apie Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą, kuriame apibrėžiama sąvoka „nelydimas nepilnametis“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, kaip Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs ir kaip pažymi Komisija, pažymėtina, kad šioje nuostatoje nurodytos dvi sąlygos: suinteresuotasis asmuo turi būti „nepilnametis“ ir „nelydimas“[6].

28. Taigi šios apibrėžties formuluotėje nedaroma nuoroda į nepilnamečio šeiminę padėtį, vadinasi, joje nenustatyta sąlyga, jog tam, kad nepilnametis galėtų būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/86, jis turi būti nesusituokęs.

[5] 1983 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Merck* (292/82, EU:C:1983:335, 12 punktas), 2021 m. gegužės 12 d. Sprendimas *Bundesrepublik Deutschland (Interpolo raudonasis pranešimas)* (C-505/19, EU:C:2021:376, 77 punktas) ir 2022 m. balandžio 26 d. Sprendimas *Landespolizeidirektion Steiermark (Maksimali vidaus sienų kontrolės trukmė)* (C-368/20 ir C-369/20, EU:C:2022:298, 56 punktas).

[6] 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 37 punktas).

29. Šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies a punkte tokia sąlyga taip pat nenumatyta. Iš tikrųjų ši nuostata reglamentuoja nelydimo nepilnamečio pabėgėlio šeimos susijungimo klausimą ir joje numatyta, kad valstybės narės leidžia pirmos eilės tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiams atvykti į šalį ir gyventi joje be kitų sąlygų.

30. Be to, pažymėtina, kad kitose Direktyvos 2003/86 nuostatose aiškiai nurodyta sąlyga, jog tam, kad nepilnametis turėtų teisę į šeimos susijungimą, jis turi būti nesusituokęs[7]. Taigi tai, kad šios direktyvos 2 straipsnio f punkte ir 10 straipsnio 3 dalies a punkte ši sąlyga, kalbant apie nelydimus nepilnamečius, nenurodyta, reiškia, kad jų atveju ji netaikoma[8].

31. Vadinasi, skaitant Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą ir 10 straipsnio 3 dalies a punktą niekas neleidžia manyti, jog teisės aktų leidėjas siekė, kad teisę į pabėgėlio statusą turinčių nelydimų nepilnamečių šeimos susijungimą turėtų tik nesusituokę nepilnamečiai.

32. Šių dviejų nuostatų pažodinį aiškinimą, mano manymu, patvirtina jų sisteminis ir teleologinis aiškinimas.

2. Sisteminis aiškinimas

33. Visų pirma pažymėtina, kad, kaip pabrėžia Belgijos vyriausybė, kai kurios kitos šios direktyvos nuostatos aiškiai susijusios su situacijomis, kai nepilnametis yra susituokęs. Be kita ko, šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyti globėjo šeimos nariai, turintys teisę į šeimos susijungimą, nustatyta, kad „šiame straipsnyje nurodyti nepilnamečiai vaikai <…> neturi būti susituokę“. Be to, pagal Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 5 dalį valstybės narės gali reikalauti, jog tam, kad turėtų teisę į šeimos susijungimą, globėjas ir jo / jos sutuoktinis būtų tam tikro minimalaus amžiaus.

34. Pagal šias nuostatas vieno iš tėvų, kuris yra globėjas, nepilnamečiai vaikai gali atvykti į Sąjungą ir gyventi joje remdamiesi teise į šeimos susijungimą tik su sąlyga, kad jie nėra susituokę, o jeigu yra susituokę, gali naudotis šia teise su savo sutuoktiniu tik su sąlyga, kad yra sulaukę reikalaujamo minimalaus amžiaus.

35. Tai, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė šias sąlygas tik dėl vieno iš tėvų, kuris yra globėjas, ar vieno iš sutuoktinių, kuris yra globėjas, bet nenustatė jų dėl nelydimo nepilnamečio globėjo, reiškia teisės aktų leidėjo norą, kad Direktyvos 2003/86 10 straipsnio 3 dalies a punktas nebūtų taikomas vien nelydimiems nepilnamečiams, kurie yra nesusituokę.

36. Iš tikrųjų, kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai nurodo susituokusių nepilnamečių, norinčių susijungti su savo vienu iš tėvų arba sutuoktiniu, kuris yra globėjas, situaciją, reikia manyti, jog tai, kad jis nieko nenustatė dėl pabėgėlio statusą turinčių nepilnamečių, kurie patys yra globėjai, šeiminės padėties, reiškia jo norą netaikyti pastariesiems tokių pačių sąlygų. Jei teisės aktų leidėjas būtų norėjęs nustatyti, kad nelydimas nepilnametis turi būti nesusituokęs, jis tai būtų konkrečiai nurodęs.

37. Šiuo klausimu patikslintina, kad, priešingai, nei teigia Belgijos vyriausybė, toks aiškinimas nelemia susituokusio nepilnamečio, pateikiančio prašymą dėl šeimos susijungimo su vienu iš tėvų, kuris yra globėjas, arba sutuoktiniu, kuris yra globėjas, gyvenančiu valstybėje narėje,

7 Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 1 ir 5 dalys.

8 Šiuo klausimu žr. šios išvados 33 ir paskesnius punktus.

diskriminacijos. Kaip pabrėžia Komisija ir X, nepilnamečio, atvykstančio pas vieną iš tėvų, kuris yra globėjas, ar sutuoktinį, kuris yra globėjas, situacija objektyviai skiriasi nuo nelydimo nepilnamečio, esančio valstybės narės teritorijoje, pas kurį gali atvykti vienas iš tėvų, situacijos. Nors abiem atvejais nepilnametis, žinoma, gali būti laikomas pažeidžiamu, antruoju atveju nelydimas nepilnametis yra ypač pažeidžiamas [9], nes atvyko į kitą valstybę nei jo kilmės valstybė ir gyvena joje, kitaip nei nepilnametis, gyvenantis savo kilmės šalyje, kurioje išlaiko savo ryšius [10].

38. Be to, Direktyvos 2003/86 4 straipsnyje įtvirtintos bendrosios nuostatos, reglamentuojančios teisę į šeimos susijungimą, o šios direktyvos 10 straipsnis skirtas būtent pabėgėlių, kurių padėčiai skirtinas ypatingas dėmesys ir kuriems turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos naudotis teise į šeimos susijungimą, teisei į šeimos susijungimą [11]. Taigi tarp šių dviejų sistemų negali būti nustatyta analogija, nes jos grindžiamos skirtinga logika.

39. Dėl tos pačios priežasties, mano manymu, reikia atmesti Belgijos vyriausybės argumentą, pagal kurį būtina atskirai išnagrinėti nepilnamečio situaciją, siekiant nustatyti – atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes, kaip antai vaiko gimimą, – ar galima atmesti prielaidą, kad santuoka laikytina sudaryta prievarta, taigi, ar ši santuoka yra kliūtis tam, kad nepilnametis globėjas turėtų teisę į šeimos susijungimą su tėvais, kaip ir atliekant tyrimą, siekiant nustatyti, ar nepilnametis gali prisijungti prie sutuoktinio, kuris yra globėjas, remiantis Direktyvos 2003/86 4 straipsnio 5 dalimi.

40. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Direktyvos 2003/86 17 straipsnyje nustatytas reikalavimas individualiai nagrinėti prašymus dėl susijungimo [12]. Vis dėlto šis reikalavimas atsižvelgti į asmens, pateikiančio prašymą dėl šeimos susijungimo, situaciją negali lemti to, kad valstybės narės galėtų dėl šio asmens nustatyti reikalavimą atitikti sąlygas, kurios nėra nurodytos šioje direktyvoje. Kitaip tariant, individualus prašymo dėl šeimos susijungimo, susijusio su nelydimu nepilnamečiu, nagrinėjimas negali lemti „nelydimo nepilnamečio“ kvalifikavimo pakeitimo pridedant sąlygą (būti nesusituokus), kurios nenustatė Sąjungos teisės aktų leidėjas.

41. Be to, grįsdama šį argumentą Belgijos vyriausybė ir šiuo atveju globėjo, prie kurio prisijungia jo sutuoktinis, situaciją sugretino su nelydimo nepilnamečio, kuris pats yra globėjas, situacija, nors šios situacijos objektyviai skirtingos ir atitinka skirtingus tikslus. Šiomis aplinkybėmis individualus susituokusio nepilnamečio globėjo situacijos nagrinėjimas, kurį siūlo Belgijos vyriausybė, visiškai nėra pagrįstas Direktyva 2003/86.

42. Šiuo klausimu pridurtina, kad aplinkybės, kurias Belgijos vyriausybė laiko svarbiomis atliekant šį tyrimą, mano manymu, bet kuriuo atveju neturi reikšmės. Pirmiausia vaiko gimimas iš santuokos savaime negali įrodyti, kad ši santuoka nėra priverstinė, juo labiau kalbant apie santuoką su nepilnamečiu, kai grėsmė, kad jis patirs didelį įvairių formų smurtą, padidėja [13].

[9] 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 58 punktas).

[10] Dėl ypatingo nelydimų nepilnamečių pažeidžiamumo žr. šios išvados 44 ir paskesnius punktus.

[11] Direktyvos 2003/86 8 konstatuojamoji dalis.

[12] 2010 m. kovo 4 d. Sprendimas *Chakroun* (C-578/08, EU:C:2010:117, 48 punktas).

[13] Žr. 2011 m. balandžio 7 d. Europos Tarybos priimtos Konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos (Stambulo konvencija) (Europos Tarybos sutarčių serija, Nr. 210) preambulę.

43. Galiausiai Belgijos vyriausybė remiasi, viena vertus, reglamentu „Dublinas III“ ir jame pateikiama sąvokos „šeimos narys“ apibrėžtimi, pagal kurią nepilnametis turi būti nesusituokęs, ir, kita vertus, Belgijos Užsieniečių įstatymu, kuriame, perkeliant juo Direktyvos 2003/86 10 straipsnio 3 dalies a punktą, nustatyta, kad nelydimo nepilnamečio tėvai gali gyventi Belgijoje, su sąlyga, kad jie „atvyksta tam, kad gyventų su juo“.

44. Mano manymu, nė viena iš šių aplinkybių neturi įtakos tam, kaip reikia aiškinti Direktyvos 2003/86 nuostatas, nes reglamentas „Dublinas III“ nėra skirtas nelydimų nepilnamečių šeimos susijungimui, o nacionalinės teisės aktų leidėjų formuluotės, vartojamos perkeliant šią direktyvą, negali daryti poveikio jos aiškinimui.

3. Teleologinis aiškinimas

45. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyva 2003/86 siekiama ne tik bendro tikslo – palengvinti šeimos susijungimą ir suteikti apsaugą trečiųjų šalių piliečiams, visų pirma nepilnamečiams, bet ir, kaip konkrečiai matyti iš jos 10 straipsnio 3 dalies a punkto, užtikrinti didesnę apsaugą pabėgėliams, turintiems „nelydimų nepilnamečių“ statusą [14].

46. Taigi, mano manymu, siauras sąvokos „nelydimas nepilnametis“ aiškinimas prieštarautų šiam ypatingos apsaugos tikslui. Iš tikrųjų toks aiškinimas lemtų tai, kad susituokęs nepilnametis, kurio sutuoktinis gyvena Sąjungos teritorijoje, negalėtų naudotis padidinta apsauga, kurią jam suteikia Direktyva 2003/86, nors dėl santuokos ypatingas nepilnamečių pažeidžiamumas nesumažėja. Kaip tik priešingai, santuoka, kalbant pirmiausia apie nepilnametes, gali reikšti tai, kad jos patiria didelę prievartą, kuria pasižymi vaikų ir priverstinės santuokos.

47. Taip yra juo labiau dėl to, kad pagal Direktyvos 2003/86 11 konstatuojamąją dalį teise į šeimos susijungimą turėtų būti naudojamasi laikantis valstybių narių pripažintų vertybių ir principų, susijusių pirmiausia su moterų ir vaikų teisių apsauga. Taigi šia direktyva taip pat siekiama užkirsti kelią priverstinėms santuokoms [15]. Be to, šios direktyvos 5 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad nagrinėjant prašymą dėl šeimos susijungimo turi būti deramai atsižvelgiama pirmiausia į vaiko interesus. Taip pat pažymėtina, kad Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje nurodyta, jog vykdant visus su vaikais susijusius veiksmus turi būti vadovaujamasi pirmiausia jų interesais. Bet koks aiškinimas, pagal kurį „nelydimas nepilnametis“ faktiškai turėtų būti nesusituokęs, mano nuomone, taip pat prieštarautų šiems principams, nes tai trukdytų šiems vaikams, neatsižvelgiant į jų ypač pažeidžiamą padėtį, susijungti su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais.

48. Belgijos vyriausybė teigia, kad nepilnamečio santuoka automatiškai lemia tai, kad jis nebėra „išlaikomas“ savo tėvų, jį išlaiko jo sutuoktinis. Taigi sąlyga, kad tėvai būtų atsakingi už nepilnametį, šios vyriausybės teigimu, sudaro pagrindą naudotis teise į šeimos susijungimą, nes vienam iš tėvų, kuris yra globėjas ir prie kurio prisijungia jo vaikai, nustatytas naudojimosi šia teise sąlygas galima taikyti ir nelydimo nepilnamečio, kuris yra globėjas, atveju, – įstatymų leidėjo tikslas yra sujungti tėvus su jų globojamais nepilnamečiais vaikais.

[14] 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimas *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 69 punktas) ir 2018 m. balandžio 12 d. Sprendimas *A ir S* (C-550/16, EU:C:2018:248, 44 punktas).

[15] 2014 m. liepos 17 d. Sprendimas *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:2092, 15 punktas).

49. Vis dėlto dėl priežasčių, nurodytų šios išvados 37 ir 38 punktuose, esu tos nuomonės, kad negalima nustatyti analogijos tarp nepilnamečio, norinčio prisijungti prie vieno iš savo tėvų, kuris yra globėjas ir kuris gyvena valstybės narės teritorijoje, situacijos ir nepilnamečio pabėgėlio, gyvenančio valstybės narės teritorijoje, situacijos, nes teisės aktų leidėjas aiškiai siekė atskirti šioms dviem situacijoms taikomas sistemas.

4. Siūlomas atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą

50. Taigi į pirmąjį prejudicinį klausimą siūlau atsakyti, kad Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punkto ir 10 straipsnio 3 dalies a punktai negali būti aiškinami taip, kad nepilnametis, kuris gyvena valstybės narės teritorijoje, tam, kad galėtų būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio f punktą, taigi, ir turėtų teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiu, numatytą šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies a punkte, turi būti nesusituokęs[16].

B. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

51. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar tuo atveju, jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, nepilnametis pabėgėlis, kurio užsienyje sudaryta santuoka nepripažįstama dėl viešosios tvarkos priežasčių, gali būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą ir 10 straipsnio 3 dalį.

52. Kadangi, mano nuomone, į pirmąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti neigiamai, į antrąjį prejudicinį klausimą atsakyti nereikia. Vis dėlto siekdamas išsamumo ir tam atvejui, jei Teisingumo Teismas nepritartų mano pateiktai pirmojo prejudicinio klausimo analizei, išnagrinėsiu antrąjį klausimą, darydamas prielaidą, jog sąvoka „nelydimas nepilnametis“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą ir 10 straipsnio 3 dalį, reiškia, kad jis turi būti nesusituokęs.

53. Direktyvoje 2003/86 sąvoka „santuoka“ nėra apibrėžta. Vis dėlto, mano manymu, iš to negalima daryti išvados, kad šią sąvoką galima laikyti savarankiška Sąjungos teisės sąvoka. Iš tikrųjų ne tik šiuo metu galiojančioje Sąjungos teisėje nėra pakankamai elementų, susijusių su „santuokos“ apibrėžimu, bet ir būtų sunku pripažinti, kad „santuokos“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, buvimo ar nebuvimo nustatymas priklauso išimtinei Sąjungos kompetencijai. Priešingai, manau, kad apskritai asmenų, kuriems taikoma ši direktyva, asmeninės padėties, kaip antai giminystės ar santuokinio ryšio buvimo, vertinimas negali būti atliekamas neatsižvelgiant į šioms situacijoms taikytiną teisę.

54. Taigi, mano nuomone, sąvokos „santuoka“ apibrėžties nebuvimas įrodo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo palikti valstybėms narėms tam tikrą diskreciją, kiek tai susiję su šios sąvokos samprata, su sąlyga, kad nebus pažeistas Sąjungos teisės veiksmingumas, taigi, ir nebus trukdoma siekti Direktyvos 2003/86 tikslų[17].

[16] Šis atsakymas nepanaikina galimybės konkrečiu atveju, kaip ir naudojantis bet kuria teise, konstatuoti piktnaudžiavimą teise, laikantis požiūrio, kad naudojimosi teise, kylančia iš Sąjungos teisės nuostatos, vertinimas negali nei lemti šios nuostatos taikymo srities pakeitimo, nei trukdyti įgyvendinti ja siekiamus tikslus. Žr. 1998 m. gegužės 12 d. Sprendimą *Kefalas ir kt.* (C-367/96, EU:C:1998:222, 22 punktas).

[17] Šiuo klausimu žr. 2014 m. liepos 17 d. Sprendimą *Noorzia* (C-338/13, EU:C:2014:2092, 13 punktas).

55. Kitaip tariant, Direktyvoje 2003/86 nurodyta – *quod non*, – kad „nelydimais nepilnamečiais“ laikomi tik nesusituokę nepilnamečiai, tačiau pagal šią direktyvą valstybėms narėms paliekama teisė nustatyti, ar nepilnametis yra susituokęs, atsižvelgiant į ja siekiamus tikslus, t. y. sudaryti palankias sąlygas šeimos susijungimui, kartu suteikiant padidintą apsaugą nelydimiems nepilnamečiams ir užkertant kelią priverstinėms santuokoms.

56. Taigi valstybės narės pagal savo nacionalinę teisę turi nustatyti, ar santuoka su nepilnamečiu gali lemti tai, kad jis netektų „nelydimo nepilnamečio“ statuso, su sąlyga, kad atliekant tokį tyrimą būtų atsižvelgiama, viena vertus, į šeimos susijungimo tikslą ir, kita vertus, į tikslą užkirsti kelią priverstinėms santuokoms.

57. Šiomis aplinkybėmis tai, kad ši valstybė narė nepripažįsta santuokos dėl priežasčių, susijusių su viešąja tvarka, mano manymu, turi lemiamos reikšmės.

58. Iš tikrųjų tai, kad valstybė narė dėl priežasčių, susijusių su viešąja tvarka, atsisako pripažinti santuoką su nepilnamečiu, kartu pripažindama, kad ši santuoka lemia pasekmes situacijoje, susijusioje su teise į šeimos susijungimą, mano nuomone, prieštarauja tiek šeimos susijungimo tikslui, tiek tikslui užkirsti kelią priverstinėms santuokoms.

59. Toks sprendimas lemtų tai, kad valstybė narė galėtų panaikinti šio nepilnamečio teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais ir neapsaugoti šio nepilnamečio nuo santuokos, kurią pati ši valstybė narė pripažįsta prieštaraujančia viešajai tvarkai.

60. Taigi nepilnametis atsidurtų paradoksalioje padėtyje, kai jo santuoka negalėtų lemti teisinių pasekmių valstybės narės teritorijoje ir kartu padidintų jo priklausomumą nuo vis dėlto nepripažįstamo sutuoktinio, nes jis negalėtų pasinaudoti teise į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiais.

61. Esu tos nuomonės, kad Direktyvos 2003/86 2 straipsnio f punktą ir 10 straipsnio 3 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad nepilnametis pabėgėlis, kurio užsienyje sudaryta santuoka dėl priežasčių, susijusių su viešąja tvarka, nepripažįstama priimančiojoje valstybėje narėje, gali būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“.

V. Išvada

62. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Raad voor Vreemdelingenbetwistingen* (Užsieniečių bylų taryba, Belgija) pateiktus prejudicinius klausimus:

2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 2 straipsnio f punktas ir 10 straipsnio 3 dalies a punktas negali būti aiškinami taip, kad nepilnametis, kuris gyvena valstybės narės teritorijoje, tam, kad galėtų būti laikomas „nelydimu nepilnamečiu“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio f punktą, taigi, ir turėtų teisę į šeimos susijungimą su savo tiesiosios aukštutinės linijos giminaičiu, numatytą šios direktyvos 10 straipsnio 3 dalies a punkte, turi būti nesusituokęs.